

VERVUILDE ONDERWATERBODEMS IN DRENTE

CobieEnsink

Na Lekkerkerk start in 1980 de inventarisatie van stortplaatsen waarin chemisch afval gestort zou kunnen zijn. Een direkt gevolg van die inventarisatie is de Interimwet bodemsanering (IBS). In deze Wet en de daarop berustende bepalingen wordt onder bodem verstaan het vaste deel der aarde met het zich daarin bevindende grondwater, aldus artikel 1. Giftige onderwaterbodems worden, ondanks pogingen van kamerleden, buiten de IBS gehouden. Dat probleem is voor de toekomst. De saneringskriteria van de IBS spelen wanneer de bodem zodanig is of dreigt te worden verontreinigd, dat ernstig gevaar bestaat voor de volksgezondheid of het milieu. In Drente, waar het saneren van een geval van bodemverontreiniging vooralsnog een zeldzaamheid is, wordt in 1985 de onderwaterbodem van de industriehaven van Hoozevee gesaneerd en dat binnen het kader van de IBS. In 1986 gaat de sanering van de onderwaterbodem van Kanaal A in Schoonebeek niet door. Het geval wordt zelfs buiten het kader van de IBS geplaatst.

In het kader van het ISP wordt de industriehaven van Hoozevee een zwenkarm rijk waardoor het keren van binnenvaartschepen gemakkelijk verloopt. Het ISP-project is echter niet helemaal obstakelvrij. In het slob van de Industriehaven ter hoogte van de voormalige gasfabriek zijn ernstige verontreinigingen aangekomen. Deze bestaan voornamelijk uit polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's) en ze zijn veroorzaakt door lozingen van de gasfabriek in het veld. De gemeente Hoozevee meldde het gasfabrieksterrein in 1982 aan bij GS van Drente als mogelijk geval van bodemverontreiniging. Heidemij Adviesbureau startte vervolgens een oriënterend onderzoek dat in juni 1983 werd afgerond. Het Bodemsaneringsprogramma '84-'87 vermeldt: *'Inmiddels is gebleken, dat de aanliggende watergang voor wat betreft de zich aldaar bevindende sloblaag eveneens verontreinigd is.'* Heidemij startte vervolgens in het kader van de IBS een nader onderzoek naar de verontreinigingssituatie

Hoozevee Vaart

van het gasfabrieksterrein dat met het rapport nr. 631-3.1736 van juni 1985 openbaar werd. De verontreiniging van de aanliggende watergang, de Industriehaven, blijft in die rapportage onbesproken.

Sanering

In december 1984 bleek alles al in kannen en kruiken voor de sanering van de Industriehaven met het saneringsplan nr. 631-3.1791. Dit plan was opgesteld door Heidemij, na besprekingen tussen de Provinciale Waterstaat, de Dienst Gemeentewerken en -bedrijven Hoozevee, het Zuiveringsschap Drente, de Regionale Inspectie Milieuhygiëne, de bedrijfskundige Dienst Zuid-Drente, de Afvalverwerking Rijnmond, de VAM, aannemer Knol en Heidemij Adviesbureau. Besloten werd rond het verontreinigde deel van de industriehaven een tijdelijke stalen damwand te plaatsen, slob en verontreinigde ondergrond te ontgraven en te storten in schepen of bakken. Het uit de bagger vrijkomende water zou afgepompt, en via een zuiveringsinstallatie teruggevoerd worden binnen de damwandkuip. De keuze voor een niet waterdichte stalen damwand in plaats van een waterdichte houten damwand is niet toevallig. Men neemt aan dat de verontreiniging binnen de damwandkuip zal blijven. Het was de bedoeling echter om de saneringskosten zo laag mogelijk te houden.

Gesaneerd

Na plaatsing van de damwand werd de sanering op 10 april 1985 gestart en beëindigd op 21 juni 1985. Daarna werd het stalen vergiet verwijderd. 4322 ton bagger werd afgevoerd naar de ovens van de Afvalverwerking Rijnmond. 805 ton bagger werd volgens een provinciaal woordvoerder 'ter verwerking' afgevoerd naar de VAM. Een woordvoerder van de VAM: *'Inderdaad is dat gebeurd tussen 13 mei en 20 juni 1985. De bagger is bij ons via het stortbord voor oa industrieel afval gestort. Om te voorkomen dat het één natte prut zou worden was onze voorwaarde; verspreid aanvoeren. Dat is ook gebeurd in 33 vrachten. Volgens provinciale analysegegevens bevatte de bagger minder dan 50 mg/kg PAK's. De bagger is met ander afval over het stort verspreid.'* Daarmee is de sanering van de vervuilde industriehaven niet helemaal een feit. Ten minste 500 ton bagger bleef onberoeerd ivm. nijpende financieringsproblemen. Maatregelen om verspreiding van

die bagger te voorkomen zijn niet genomen. Alle hoop is gericht op de 'trog' waarin de bagger vooralsnog rust, in afwachting van een toekomstige sanering.

Kosten

De sanering van de industriehaven is al lang bekoststofd en bijna uitgevoerd wanneer GS zich in hun vergadering van 10 juni 1985 buigen over een ontwerp brief voor het ministerie van VROM waarin om toestemming voor de sanering wordt gevraagd, prijskaartje: f 2 miljoen. Op 18 juni 1985 wordt de brief verstuurd. De werkelijke kosten voor de deelsanering van de industriehaven zijn f 2,3 miljoen. Uit het budget voor Drente ten behoeve van de uitvoering van de IBS past GS f 1,85 miljoen bij aan de sanering. De gemeente Hoogeveen betaalt een bedrag van rond de f 200.000,—. Een klein deel van de totale som, bestemd voor baggerwerkzaamheden, komt uit de ISP-pot.

Slordig, onvolledig, ondoelmatig

De onderzoeksgegevens over de verontreinigingssituatie van het gasfabrieksterrein zijn, overeenkomstig de IBS, tijdens de inspraakprocedure bij het Bodemsaneringsprogramma voor Drente in 1984, 1985 en 1986 ter inzage gelegd. De onderzoeksgegevens over de verontreinigingssituatie van de Industriehaven-bodem niet. Ook een verantwoording voor de sanering achteraf, overeenkomstig de IBS, bleef uit. Het besluit tot sanering berust niet op de IBS-kriteria 'ernstig gevaar voor de volksgezondheid en het milieu', maar op het criterium 'verbreding van de industriehaven.' Een economisch criterium dus. Uit alle stukken (zoals het Heidemij Adviesrapport 'Evaluatie sanering slib Industriehaven Hoogeveen' rapport nr. 631-3.2221, oktober 1985) blijkt dat het ministerie van VROM buiten het bekoststoven van de sanering is gebleven. Een bewijs daarvoor is de op 18 juni 1985 verzonden brief aan VROM door GS waarin om toestemming voor de sanering wordt gevraagd, terwijl de sanering zo goed als gereed is. De niet gesaneerde 500 ton bagger blijft in de evaluatie onbesproken. Was de 500 ton bagger wél vermeld, dan had dat betekend dat er geen sprake was van ernstig gevaar voor volksgezondheid en milieu, waarmee tevens het altijd van pas komende argument voor de sanering, doelmatigheid, was komen te vervallen.

Het besluit om toch te saneren betekent dat de grote zorgen van GS over bodemverontreinigingsgevallen, waarvan bekend is dat bv. de volksgezondheid ernstig wordt bedreigd, een zorg is die wordt gebruikt als het in de politieke kraam te pas komt. Verantwoordelijk voor de sanering zijn Gedeputeerde Staten en de Regionale Inspektie voor de Volksgezondheid en Milieu. Verantwoordelijk voor de sanering die gekwalificeerd

moet worden als slordig, onvolledig, ondoelmatig en strijdig met de IBS.

Kanaal A

Een jaar na de deelsanering in Hoogeveen wordt opnieuw het budget van Drente voor de uitvoering van de IBS beschikbaar gesteld. Het glastuinbouwcentrum in Erica in de gemeente Emmen kampt met een overschot aan (oppervlakte)water waarvoor het Waterschap Bargerbeek een oplossing heeft: een waterschapswerk in Kanaal A. De commissie Herinrichting Veenkoloniën buigt zich over het plan en staat uiteindelijk garant voor de kosten van het waterschapswerk. Er is echter één voorwaarde. Het project moet obstakelvrij zijn. Het Waterschap Bargerbeek start met bestektekeningen. Tevens wordt er, voor alle zekerheid, een onderzoek gestart naar eventuele verontreinigingen van de onderwaterbodem van Kanaal A. Die onderwaterbodem, zo blijkt uit een door de Grontmij uitgevoerd oriënterend onderzoek, is ernstig verontreinigd met flatalen (weekmakers), met name rond en stroomafwaarts van het industrieterrein van Schoonebeek. De resultaten van het onderzoek worden in een werkgroep met vertegenwoordigers van het Waterschap Bargerbeek, de gemeenten Emmen en Schoonebeek besproken. Men komt tot de conclusie dat de verontreiniging van de onderwaterbodem van

Kanaal A een belangrijk obstakel is voor de realisering van het waterschapswerk. De Grontmij start een nieuw, aanvullend, onderzoek dat in juni 1986 in concept gereed is. Na bespreking van dat rapport wordt de speciale werkgroep opgeheven. Alles lijkt te zijn geregeld. Men is tot de conclusie gekomen dat onder een baggersanering niet uit te komen is. Het enige probleem is de financiering van de op f 700.000 geschatte sanering. Bij een vergadering van de werkgroep was dat probleem grotendeels opgelost door gedeputeerde H. Weidgraaf, (PvdA) die aanvankelijk het budget van Drente voor de uitvoering van de IBS zonder meer beschikbaar stelde, hetgeen later werd afgezwakt tot op langere termijn indien het Waterschap Bargerbeek de baggersanering voorfinancierde.

SCADO weer eens

In 1982 start SCADO, in samenwerking met de provinciale overheid, de baggersanering van een sloot voor het bedrijfsterrein van SCADO 2. Tijdens die sanering wordt een aantal illegale lozingspunten ontdekt die nota bene op dat moment nog in gebruik zijn voor het lozen van een teerachtige substantie en stinkend proceswater. De baggerspecie wordt op één van de SCADO bedrijfsterrainen opgeslagen in afwachting van afvoer naar Oost-Duitsland. In ieder geval wordt met de sanering duidelijk dat de verontreiniging veel

Tot nu toe onbekende getallen van onderwaterbodemverontreiniging in Drente

1	Anloo	Molenwijk	zware metalen, EOCL en minerale olie
2	Beilen	Beilervaart/Linthorst Homan kanaal	minerale olie
3	Coevorden	kanaal Coevorden-Zwinderen	nikkel
4	Dalen	Stieltjeskanaal	vrijwel zeker ernstig verontreinigd met flatalen (weekmakers)
5	Emmen	Bargermeerkanaal	cadmium, lood, kwik, zink en minerale olie
6	Emmen	Hoogeveensevaart (nabij Erica)	vrijwel zeker verontreinigd met vele stoffen
7	Gieten	Gat van Tik Tak (recreatiepijs)	kwik, fenolen en minerale olie
8	Hoogeveen	Industriehaven	pca's etc
9	Odoorn	Torenwijk	fluorantheen, benz-a-pyreen en pca's
10	Roden	Rodervaart	pyreen, benz-a-pyreen, pca's, koper, nikkel, lood, zink, EOCL en minerale olie
11	Ruinerwold	sloten rond metaalindustrie Waelbers B.V.	zinkencyanide
12	Schoonebeek	Kanaal A	flatalen
13	Schoonebeek	2 afwateringskanalen op het Industrieterrein	flatalen
14	Smilde	Molenwijk	benz-a-pyreen, pca's, koper, lood, EOCL en minerale olie
15	Veenhuizen	Kolonievaart	minerale olie
16	Veenhuizen	Zesde Wijk	cadmium, lood, EOCL en minerale olie
17	Veenoord	Industriehaven	cadmium, koper, lood, zink en minerale olie

Kolonieoort

omvangrijker is dan de 'gesaneerde' sloot. Met spoed worden de bedrijfsterreinen SCADO 1,2 en 3 door GS bij het Rijk aangemeld als gevallen van bodemverontreiniging. SCADO wordt opgenomen in het Bodemsaneringsprogramma van Drente onder de naam 'project SCADO terrein, kode Dr/125/08'. De Grontmij start een oriënterend onderzoek. Na 1982 worden 2 afwateringskanalen op het industrieterrein van Schoonebeek toegevoegd aan het project SCADO terrein. Kanaal A, waarin de 2 afwateringskanalen uitmonden, blijft onbesproken totdat de Grontmij het 2e nader onderzoek afrondt. Het (concept)rapport (DOC.; 1711 F, Zeist, juli 1986) vermeldt de volgende aanbeveling: *'Gedeelten in Kanaal A zullen eveneens gesaneerd moeten worden, zie concept aanvullend onderzoek'*. Het 'concept aanvullend onderzoek' ontbreekt echter in het rapport van het 2e nader onderzoek. Dat rapport is het laatste rapport waarover is gesproken in de (Waterschap Bargerbeek) werkgroep. Het Waterschap Bargerbeek dat geen inzage heeft in concept-rapporten van het project SCADO was geadviseerd contact op te nemen met de vertegenwoordiger van de bevolking in het provinciale (SCADO) onderzoeksteam. Dit onderzoeksteam bespreekt en begeleidt de onderzoeken. Het Waterschap Bargerbeek heeft duidelijk belang bij een onderwatersanering

van Kanaal A. De vertegenwoordiger van de bevolking in het onderzoeksteam behartigt de belangen van de bevolking en zet grote vraagtekens bij de gang van zaken rond Kanaal A: het plotseling opduiken van de aanbeveling om gedeelten van het kanaal te saneren en het ontbreken van het concept aanvullend onderzoek. Vóór het onderzoeksteam op 18 september in het provinciehuis bijeenkomt, besluit de Regionale inspectie voor de Volksgezondheid en Milieu zich te verzetten tegen sanering van Kanaal A binnen het kader van de IBS. *'Saneringen van onderwatersanering horen in principe niet thuis in IBS projecten'* zo besluit de Regionale inspectie hetgeen haar vertegenwoordiger in het SCADO onderzoeksteam naar voren zal brengen. De vergadering van het onderzoeksteam is net gestart als de inspectievertegenwoordiger het besluit bekend maakt.

De aanwezige provinciale ambtenaren weten, na vragen van de vertegenwoordiger van de bevolking, niets van toezeggingen van gedeputeerde Weidgraaf omtrent de financiering van de sanering. Op de vraag op wiens gezag de Grontmij-aanbeveling in het 2e (concept) onderzoek is opgenomen, laat de Grontmij vertegenwoordiger weten *'dat dat geheel en al de verantwoordelijkheid van Grontmij was'*. Was? *'De definitieve tekst zal zonder die aanbeveling openbaar worden'*, aldus de provinciale vertegenwoordiger.

Konklusies

In Hoogeveen hadden ze nog boter op het hoofd. In het geval van Kanaal A is tenminste duidelijk waar de Regionale inspectie staat. GS namen op 23 september 86 het besluit Kanaal A bij VROM aan te melden als geval van bodemverontreiniging waarbij niet verder werd gekeken dan de IBS. Naar mijn overtuiging fout. De verontreiniging van de onderwaterbodem is veroorzaakt door lozingen in het (recente) verleden door SCADO. Kennelijk was dat toegestaan en voor zover het illegaal was werd veelvuldig de mantel der liefde uit de kast gehaald. Verantwoordelijk is het Zuiveringschap Drente die dan ook de onderzoeks- en eventuele saneringskosten zal moeten dragen. Aangezien Kanaal A uitmondt in het Stieltjeskanaal zal ook daar een onderzoek gestart moeten worden naar de onderwaterbodemverontreiniging. Uit betrouwbare bron blijkt dat de inspectie VROM heeft gewaarschuwd voor de aanpak van Kanaal A.

Geen giftige onderwatersanering

Onlangs presenteerde GS haar Milieuhygiënisch beleidsplan waarin 34 knelpunten worden opgevoerd. Giftige onderwatersanering blijft daarin onvermeld. Een vreemde zaak, temeer daar het Zuiveringschap Drente recentelijk nogal wat brieven verstuurd aan veroorzakers van onderwaterbodemvervuiling. Zij werden in die brieven verantwoordelijk gesteld voor de gekonstateerde verontreiniging en de kosten die een eventuele sanering zal vergen. Onder andere kreeg het bedrijf Zinkcoat, de vervuiler van de Industriehaven van Veenoord, zo'n brief. In ieder geval zijn er ook in Drente onderwatersaneringproblemen zoals blijkt uit de bij dit artikel opgevoerde voorlopige inventarisatie. Ten slotte de klemmende vraag: hoe vaak werd een onderwatersanering, sinds 1982, wel schoongemaakt met als financieringsbron het IBS-budget?